

baštine Hrvata člankom Nedjeljka Mihanovića o Andriji Palmoviću, pjesniku pravašu koji je pjesničkim okom znao osjetiti i uočiti specifičnu veličinu Hrvatske u opjevanim likovima Mile Gojsalića, poljičke Djevice Orleanske i hrvatske mučenice Katarine Zrinjske, orijentirajući svoje rodoljubno osjećanje na naše stare, Dubrovkinju Cvijetu Zuzorić, Lucića, Međulića.

Još krajem prošlog stoljeća Palmović osjeća nepremošteni jaz između XVIII i XIX st. hrvatske književnosti, čije je premoštivanje možda zadatak upravo naših dana.

U Palmoviću živi za nas danas tako osjetljivo rodoljublje kao spoznaja »drage, zarobljene, nemoćne, ali vječno buntovne i neukrotive domovine« pejzaž, koji će »Matoš i Wiesner zgusnuti i izraziti u simbolično-metaforičnim slikama«.

Članak o Palmoviću ima karakter rehabilitacije tog pjesnika koji je znao osjetiti dušu svojega naroda a čiju vrijednost njegovi filološki usmjereni kritičari nisu znali osjetiti: »Sve ono što je većinu njegovih višemanje filološki usmjerenih kritičara

smetalo u pogledu upotrebe takozvanih arhaizama, neologizama za današnju ocjenu Palmovićeve poezije posve je nevažno. Jer sva ta odstupanja od propisanih pravila naših gramatika i pravopisa, danas u odnosu na piščev izražaj, ne predstavljaju neki drastičan nedostatak. Kao umjetnika poetske riječi Palmovića je očarao svaki neobičan izraz, pa odatle moramo promatrati upotrebu njegovih arhaizama i dijalekatskih riječi. A prigovori na njegove kajkavizme potjecali su od onih kritičara filologa, koji nisu imali nikakva sluha za regionalnu štokavsko-kajkavsku komponentu hrvatskog književnog jezika.« Bogatstvo i individualnost hrvatskog jezika zaista kao da leži u njegovim arhaizmima i regionalizmima koji znaju biti najsajniji dragulji ureda i poetske orkestracije jezika.

U tom vrijednom prilogu možemo nazreti jedno željeno poglavlje rehabilitacije hrvatske književnosti i književnog izraza, što je tako važno u suvremenoj valorizaciji i informaciji naše kulturne baštine.

IVAN PEDERIN

SACRAMENTUM MUNDI

THEOLOGISCHES LEXIKON FÜR DIE PRAXIS

(4 sveska, izdao Herder, Freiburg 1967-69)

LEXIKON FÜR THEOLOGIE UND KIRCHE, veliki teološki rječnik u 10 svezaka, bio je donedavna posljednja riječ bogoslovne znanosti. No, kako je njegovo II izdanje teklo usporedo s odvijanjem II vatikanskog sabora, nije se mogao ažurirati koncilskoj bujici, pa su mu naknadno dodana još 3 sveska koncilskih dokumenata s opširnim komentarima i 1 čitav svezak raznih registara. Uza sve to LEXIKON FÜR THEOL. und KIRCHE nije mogao uhvatiti korak s pokoncilskim razvojem teologije. Trebalo je pomišljati na jedno sasvim novo i potpuno suvremeno izdanje.

No, dok još nije bila iscrpljena skupa naklada te glomazne teološke enciklopedije, nije se smjelo početi

s drugim izdanjem. Stoga je Rahner s grupom svojih učenika odlučio izdati jedan manji teološki leksikon, uglavnom praktičnoga smjera, koji bi u glavnim točkama obuhvatio sav pokoncilski razvoj katoličke misli i prakse. Tako je, nakon višegodišnje priprave, god. 1967. pokrenut SACRAMENTUM MUNDI. Tiska se istodobno u šest raznih jezika: njemačkom, engleskom, francuskom, španjolskom, talijanskom i holandskom. Njemačko izdanje — na koje se odnosi ova recenzija — završeno je četvrtim sveskom 1969.

SACRAMENTUM MUNDI ima za glavnog urednika Karla Rahnera s kojim surađuje još 12 poznatih teologa raznih narodnosti. Stvarno

uredništvo (Schriftleitung) pripada Rahnerovu učeniku Adolfu Darlap, münchenkom teologu. Lexikon odiše Rahnerovim duhom umjerenog progresizma i zdravoga teološkog pluralizma. U njemu ima članaka izrazito naprednog smjera, ali i starih klasičnih stavova bez učmalog konservativizma. Kad u jednom kolektivnom djelu, kao što je ovo, sudjeluje oko 300 učenjaka svih mogućih škola, nije potrebno očekivati zajedničke i jednoobrazne stavove. Ipak, jedno je zajedničko svim auktorima — ozbiljan znanstveni napor oko rasvjetljavanja teoloških problema u duhu II vatikanskog sabora. K tome su svi članci, bez razlike, uvijek bogato biblijski fundirani. Svetom Pismu je uopće dana dostojno mjesto i obilje prostora (možda malko i previše u nekim detaljima).

U Lexikonu je obuhvaćeno po prlici 700 teoloških pojmova; uzeti su iz svih bogoslovnih disciplina, prikazani u suvremenim teološkim formulacijama, uvijek u duhu Koncila. Primorani da se ograniče samo na osnovna pitanja, urednici S. M. ne obrađuju osobe, događaje, imena, lokalitete ni konkretne crkvene situacije, već jedino crkveno-teološke probleme (npr. nema ni riječi o Augustinu, Tomi, Skotu itd., ali se opširno govori o augustinizmu, tomizmu skotizmu, bajanzizmu i sl.). Dakako, da bi se moglo sporiti koja su od obrađenih pitanja temeljna i vrijedna enciklopedijskog tretmana, a koja nisu. Ne smijemo biti sitničavi u ocjenjivanju izabranih tema, ali se ipak mora primijetiti da su neka područja u Lexikonu obilato zastupana (filozofija, povijest, skripturistika), dočim je premalo natuknica iz moderne tematike: socijalne, pastoralne, odgojne, sociološke, tehnološke, prirodoznanstvene i antropološke. Bilo bi poželjno više članaka poput onoga »Kirche und Staat« (II sv.), što ga je napisao njemački državnik Paul Mikat. S priznanjem moramo istaknuti da su ipak svi pojmovi zahvaćeni s katoličkih i teoloških stajališta, kako je i red u jednom takvom Lexikonu. Nekim pitanjima je poklonjeno premalo pažnje (na pr. Dogmatismus u I sv., Familie u II sv., Pastoraltheologie u III sv.), a naročito

teodicejskoj materiji (što nije u redu u jednom teološkom lexikonu!).

SM nosi podnaslov »Theologisches Lexikon für die Praxis«, a na unutarnjoj stranici ovitka prvoga svesvi ima riječi: »eine moderne Summe der Theologie für die Praxis der Verkündigung«. Odatle bi čitalac mogao očekivati da će u Lexikonu biti obrađeno više praktičnih religiozno-kerigmatičkih problema. Međutim, to nije tako. Upravo su praktični problemi najmanje zastupani, a neki vrlo važni — kao npr. »apostolat« — nisu uopće ni spomenuti (ali je zato natuknici »apokrifi« dano ništa manje nego 27 kolona!) Ako su pak neki pastoralni pojmovi i obuhvaćeni, tretirani su na previše juridički način (npr. Diözese, Episkopat i sl.) Ima ipak vrlo mnogo članaka koji su obrađeni uzornom temeljitošću i svestranošću.

Naš Lexikon je želio imati naglašeno internacionalni značaj i stoga se štampa u više jezika. Prema tome se i moglo očekivati da će u njemu surađivati zaista međunarodni štab priznatih teologa. Međutim, najviše je suradnika Nijemaca. To mu umanjuje međunarodno značenje. Takvom utisku pridonosi i pretežno njemačka literatura, navedena na kraju svakoga članka. Bilo bi poželjno više francuske i engleske bibliografije. A imamo li se pravo žaliti što o našoj hrvatskoj bogoslovnoj literaturi — kao i slavenskoj općenito — nema ni spomena?

Osim uobičajenih indeksa (na kraju IV sveska) SM sadrži — odmah u I svesku — jedan dragocjen uvodni pregled čitave teološke materije, koji su izdavači nazvali »Systematischer Index«. (No u njemu je opet najgore prošla upravo »praktična teologija«, kojoj je zapravo Lexikon i namijenjen). Kao posebno vrijedan prilog napominjem nacrt uvodnoga tečaja u teološki studij, potpisan od Darlapa.

SM je dokaz više kako je suvremena teološka misao vrlo živa i plodna. Pored razumljivih nedostataka — nužno vezanih uz jedno takvo djelo — taj Lexikon predstavlja vrijedno teološko oruđe svakoga svećenika i vjernika koji se zanima vjerskom problematikom. SM je bogata riznica bogoslovnog znanja i prakse.

ŽIVAN BEZIĆ